

83

№ 152
мл 1926

Ж. Қайырбаев

ЖУМБАҚ БИЗДЕН,
ЖУҰАП СИЗДЕН

74,2

К.26

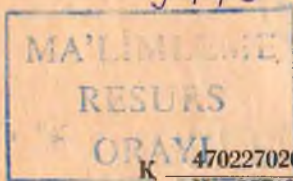
Ж. Қайырбаев. „Жумбақ бизден, жууап сизден“: *Жумбақлар, қосықлар хәм тымсаллар.*
Нөкис: Қарақалпақстан. 1997. 36—бет.

Балалар хәм жас өспиримлер әдебияты бөлими

Ж. Қайырбаев — балаларға арнап жазылған бир неше китаплардын авторы. Усынылып отырған бул топламға авторын кишкене досларымызға арнап сонғы жылларда жазған жумбақлары, қосықлары, тымсаллары киргизилген.

Балалар бул топламды қызығып оқыйды деген үмитемиз.

9473

К 4702270201—427 38—97
М—357(04)—97

7.18

ISBN—5—8272—1626—7

132104

Хр 02.
Хр-10.

© „Қарақалпақстан“ баспасы, 1997

ЖУМБАҚЛАР

Аяғы бәрхә тақ болар,
Жүрген жери дақ болар,
Усы дақта адамның,
Ұасыл ойы сақланар.

(ручка хәм жазыу)

Гезлемс болар жүни,
Былғары болар көни,
Сойылған малда болар,
Не дейди, балам буны?

(тери)

Өз куйрығын өзи тислейди,
Усылай жумыс ислейди.

(белбеу)

Пәлпеллеп қанат қағады,
Самалы жанға жағады

(вентилятор)

Кос аяқтың нәхәни,
Қалтасында баласы,
Жайлайтуғын меканы,
Австралия даласы.

(кенгуру)

Онсыз кете алмайсаң,
Ушына жете алмайсаң.

(жол)

Созып тур қолды,
Көрсетип жолды.

(жол көрсеткіш белги)

Жүрмеймен мен журттай,
Басқан изим құрттай.

(таяқ)

Таспан, қараман,
Отта жанаман.

(тас көмир)

Бир қус ушқан гезинде,
Ақ жол қалар изинде.

(реактив самолет)

Ыссыдан жериймен,
Демде ериймен.

(муз, қар)

Жарық болса да көзинде,
Жылыуы жоқ, өзінде.

(ай)

Көрсетеди өзінди,
Ұрекетсиз, қыймылсыз,

Айта алмайды сөзинди,
Болмаса, тап өзиңдей

(фото сүүрет)

Полаттан да қатты,
Кеседи заты.

(алмас)

Үсти шексиз кеңіслик,
Асты таулық, тегіслик,
Бир жағы суу егіслик.

(аспан хэм жер)

Үсители, айтпайды,
Өзинше тил қатпайды,
Басқалар жатса да,
Олар жатпайды.

(қулақ)

Кеткенінде көкке ушып,
Түтини калды жер қушып,

(ракета)

Бир қолы иште,
Бил қолы сыртта,
Киргизип, шығарып,
Хызмет етер журтқа.

Бетине нағыс ойылған,
Паластай жайып қойылған,
Гүбелеклер пәрүана,
Тоймаған олар ойыннан.

(гүлзарлық)

Китапларды тақлайды,
Бир орында сақлайды.

(қапы)

Темирде өседі,
Темирди теседі.

(тот)

Қууыста тур өзегі,
Хауа райын сезеді.
Көрсезип ыссы-сууықты,
Ары-бери гезеді.

(этажерка)

Ығалды алады,
Дағы қалады.

(сорғыш)

От жанганда ишинде,
Толысады күшине,
Тамак писер, үй жылыр,
Қууанасаң исине.

(термометр)

Жылтыр айнама суудан,
Оны тез-тез жууған,
Гүзетшилер қасында,
Таяқ силтеп турған.

(көз, кирпич)

Темирсіз күним жоқ,
Турсам үним жоқ,
Жүрсем сөйленип
Аузыма тыным жоқ.

(печь)

Болса да көзі
Көрмейди өзи.

(көз айнек)

(қоңырау)

Жер бетинин сәни,
Кислородтың кәни,
Тири жанға тамак,
Шөби менен дәни.

(өсимлик)

Төрт ийинли,
Бир кийимли

(стол хәм скатерть)

Сууыкта жылтыр айна,
Сырғана да ойна.
Ыссыда сууык, пуу,
Ол не, ол...

(суу)

Бес тесик,
Бир есик

(қолғап)

Бир қапыны ашады,
Бес бөлмеге қашады.

(қолғап, бармақлар)

Булт жүреді қасында,
Қар жатады басында.

(тау)

Басын тықса көлге
Суу айдайды өрге.

(насос)

Көктен көзин сүзеді,
Сүүреті сууда жүзеді.

(ай)

Жалғыз көзлі бір дәуге,
Барлық дүнья бағынған,

Жан-жаныуар, адамзат,
Көрмесе, оны сағынған.

(қуяш)

Суйык болса жүзесен,
Қатты болса жүресен.

(суу, муз)

Ол тиймейді, ериниң тийеди,
Ол сүймейді, ериниң сүйеди.

(кесе, шай ишиу)

Жүриске өзін сайладым,
Жүуенин тартып байладым.

(ботинка)

Ким жалайды мурынын,
Қып-қызыл етип орынын.

(сыйыр)

Он алтысы үстинде,
Он алтысы астында.
Ортасында биреуі,
Тыным таппай гезип жүр.

(тис хәм тил)

Соп-сопак кабак,
Ишинде еки тамак,
Бирі сары, бири ак.

(мәйек)

Алпыс жигиттиң арқасы,
Бир шапанға тийип тур,
Хәммеси бир малақай,
Басларына кийип тур.

(қарауі, ууықлары,
шаңарағы)

Бизлер жети баламыз,
Гезек иске барамыз,
Бир күн жумыс ислеймиз,
Алты күн дем аламыз.

(хәпте күнлери)

Халыққа ең пайдалы,
Арзан отын табылды,
Труба кирип хәр үйге,
Түтинсиз отын жағылды.

(газ)

Қабат-қабат шапан кийген,
Жылап қалар оған тийген.

(пыяз)

Орамал тартпас жасында,
Қартайғанда қарасан,
Жүз орамал басында.

(капуста)

Бармағы көп, аяғы бар,
Сырғасы көп, таяғы бар.

(терек)

Жазы бойы баққан, қаққан,
Писерінде түйме таққан,
Түймелери аузын ашып,
Ақ мамықтан тенге шашқан.

(пахта)

Қабат-қабат кийинген,
Бир қазыққа илинген.

(капуста)

Қабат-қабат көйлегин,
Шешиндирип отырман,

Шешкен сайын көйлегин,
Жылап-сықлап отырман.

(пыяз)

Түрим жипке усаған.
Биреуді белден қысаман,

(белбеу)

Басы бар, мийи жоқ,
Биреу кийсе, иши жоқ,

(геуиш)

Турыпты бир жауырын,
Көтеріп жүктің ауырын.

(домкрат)

Тонаушының атын алып,
Шөмиш киби турып қалған,
Арқа бетте көк жүзинде,
Жети шырақ мәңгі жанған.

(жети қарақшы)

Палдан татлы,
Хәммеден пәтли.

(уйқы)

Еки жағада қолы бар,
Арқасында жолы бар.

(көпір)

Азыуын тығады,
Дүзеулеп шығады.

(тарақ)

Кууыс-колтықта торы,
Шыбын-ширкейдін соры.

(өрмекши)

Бир бөлмеде жатамыз,
Гезеклесип мылтық атамыз.

(шырпы)

Отқа қойдым исти,
Ушында тамақ писти.

(шашлик)

Ишпей-жемей,
Турады тойып,
Уйықлайсаң оны,
Басыңа қойып.

(көпшиқ)

Ыдыссыз илинбейди,
Алғаның билинбейди.

(суу)

Сақалы менен мазалап,
Пағасты жүр тазалап.

(щетка)

Жүзи ақ,
Бети дақ.

(қағаз, жазыу)

Сууықта тастай,
Айнадай жүзи,
Ыссыда ерийди,
Жас алып көзи.

(муз)

Океанда таудай,
Ауызы үлкен аудай,
Фонтан киби,
Атқылайды сууды-ай.

(кит)

Найзасын түйреп жүр,
Қуйрығын сүйреп жүр.

(ийне)

Хәммені өзине қарағар,
Жаңалық хабар таратар,
Қосық айтар, саз шертер,
Адамларды ойнағар,
Жан болмаса да өзінде,
Бар тетиги көзінде.

(телевизор)

Сүйкесе басын,
Жандыар тасын.

(шырпы)

Түри адам пишинди,
Адам турар ишинде.

(кийим)

Қыста бұғалды,
Қыслап шығады.
Жазда писеди,
Қапқа түседи.

(гузлик бийдай)

Басы қайқы, узын тақтай,
Минсең зуулар атқан оқтай.

(лыжа)

Бир текем бар сүзеген,
Қыйсықларды дүзеген.

(тарақ)

Оттан жаралар,
Тийгенди қаралар.

(күйе)

Жаңа жылда адамлар,
Мени гана безеген,
Сонлықтан да өзимди,
Басқадан артық сеземен.

(ёлка)

Бесеуи минеди,
Бесеуи урады,
Адамға жағымлы,
Саз шертип турады.

(дуулар)

Жайлары жоқ қала,
Топырағы жоқ дала,
Суы жоқ көл,
Халқы жоқ ел,
Барлығы шарда,
Алып кел бар да.

(глобус)

Өмир бойы сақалын,
Тарамайды, алмайды,
Жыйын-тойға бармайды,
Қой-ешкиден қалмайды.

(теке)

Бир илмек, еки ийин,
Кий ип турар кийим.

(кийим илдиргиш)

Қатар турып жағада,
Бир көлди бәри бағады,
Бир зат тийсе набада,
Таяғы менен қағады,
Көлдің бетин тас қылып,
Уйықлағанда жабады,
Қатар турып хәммеси,
Турғанша тыныш табады.

(көз хәм кирпичлер)

Басқан сайын аяғын,
Сырт-сырт етип турады,
Узын иймек қоллары,
Хәрилти әкеп турады,
Хәриплери сап дүзеп,
Сөзди, гәпти курады.

(жазыу машинкасы)

Санауға болмайды,
Өлшеуге келмейди,
Оны негизинде,
Адамнан басқа билмейди.

(тил)

Төрт аяклы зат,
Көтереди зат,
Карсы алдына отырып,
Адамлар жазар хат.

(стол)

Бир әжайып кітап бар,
Жыл бойына көремиз.
Бир жылдан соң питкерип,
Соңғыларға беремиз.

(сабақлық)

Хәр кыйлы сөз жыяды,
Барлығы да сыяды,
Қарасаң болды жүзине,
Санаңа билим куяды.

(кітап)

Күн өтсе бети жыртылар,
Жыл өтсе ол да құртылар.

(календарь)

Биреуи тамға көреді,
Биреуи оны тереді,

Бириктирип барлығын,
Биреуі айтып береді.

(көз, ой, тил, ҳарип, сөз)

Биреу көширеді,
Биреу өширеді,
Көширген не?
Өширген не?
Ойлайық усыны,
Дурыс көширген бе?
Дурыс көширсе,
Ол өширген не?

(ручка, өширгіш)

Өзи көп сансыз,
Ҳәммеси жаңсыз
Қарасаң тирилер,
Гәпке биригер.

(жазыу)

Ертели, кеш,
Мудамы жейсен,
Келсе биреу,
„Ауыз тий“ дейсең,
Ол не екен,
Айта ғой билсең?

(нан)

Бир жайда көп балалар,
Еки-екиден отырған,
Бир адам жүр ортада,
Санаға билим толтырған.

(класс муғаллими)

Келеди узақ жолдан,
Оқыйсаң түсирмей қолдан,
Алыстағы достан,
Хабар айтар молдан.

(хат)

Жаналық хабар жыйған,
Санаға әкеп қуған,
Үйине тез-тез келеди,
Кетпейтуғын мийман.

(газета-журнал)

Ақ атызға туқымды,
Шашады, бірақ көмбейди,
Санана қуйған билими,
Мәңгиликке сөнбейди.

(жазыу)

Күнине бир мәрте,
Хабар алады,
Газета-журналды,
Қутыға салады,
Ол келсе адамлар,
Қууанып қалады.

(почтальон)

Жүрген жерин ағартады,
Жүрсе өзін жуқартады,
Биреу келип жүрген изин,
Өширеді, қарайтады.

(пор)

Бийдай менен тахтасы,
Лента менен оралған,
Кумай қусы ортада,
Шыққан күннен нур алған.

(Өзбекстан герби)

Бир аяғының изи бар,
Бир аяғының бизи бар,
Бизи барып тығады,
Изи барып айналып,
Шеңбер сызып шығады.

(циркүль)

Ийилмейди өмири
Бойынша бар нөмөри.

(сызгыш)

Жолаушыны, көликти,
Бағындырар өзіне,
Хәмме үнсиз ис етер,
Қарап алып көзіне.

(светофор)

Хәр-қайсысы он-оннан,
Дизилип сымда турады,
Есапласа бир затты,
Бирин-бири урады.

(шот)

Йошлы, нама, қосығын,
Халық жақсы көреді,
Хұрмет етип мұдамы,
Төрден орын береди.

(жырау, бақсы)

Өзи жоқ, сөзи бар,
Аяғы жоқ, изи бар.

(автор хәм жазыу)

Өзи үлкен бир бет,
Мұдамы етер хызмет,
Таўсылмайтуғын,
Жыртылмайтуғын,
Бұл қандай зор бет?

(класс тахтасы)

Ақпыз хәм қарамыз,
Биз екеўмиз жорамыз,
Оқыушыға көмекке,
Бәрхә таяр турамыз.

(пор хәм класс тахтасы)

Жүрсенде оны күнде алып,
Жүрмейсең оны қуры алып,
Мийнетиңнің жемисин,
Көрсетеди көзге анық.

(күнделик дәптер)

Уйқылап атсаң пырылдап,
Оятады шырылдап.

(будильник)

Бети қотыр,
Бармақта отыр,
Жүзин бәрхә,
Ийне шоқыр.

(оймақ)

Қолын қулаққа
Илип алады,
Өзи мұрынға
Минип алады.

(Көз әйнек)

Басы бирдей,
Жасы бирдей,
Бирақ хәр қыйлы түри,
Бирин киши, бирин ири.

(бармақлар)

Пыс-пыс етип,
Палұан қиятыр,
Изінде шубырып
Кәруан қиятыр.

(поезд)

Дуздай аппақ, дуз емес,
Муздай сууық, муз емес.

(қар)

Көгис шапан кийеди,
Қарны жерге тийеди,
Ылай сууды сүйеди,
Ұарқ-ұарқ етеди,
Сести узаққа жетеди.

(қурбақа)

Отырып косық айтқанда,
Тумсығы барып қайтады,
Қосығына мудама,
Өз атын қосып айтады.

(өпенек)

Хәм кийим,
Хәм үйим,
Хәм жүгим,
Дейди тасты, бул ким?

(тасбақа)

Шыгармайды сымды колдан,
Зымырайды асфальт жолдан,

(троллейбус)

Бир батырдың бес басы бар,
Хәр басында жып-жылтыр
тасы бар.

(қолдың бармақлары,
тырнақлары)

Өремен деп бурымды,
Зыр жууырып урынды,
Бурымын көп шыйратып,
Жырып алды мурынды.

(уршық)

Биреу көлди кешеди,
Бирақ өзи ишпейди,
Екиншиси ишеди,
Бирақ көлди кешпейди.

(қасық, ауыз)

Келеди дәслеп көп болып,
Турады бәри топ болып,
Күн сайын бирин кемейтип,
Кетеди соң жоқ болып.

(календарь)

Өзи қабықта,
Баласы мамықта.

(пахта)

Қанаты жибек шайы,
Гүлзарлықта мекан жайы.

(гүбелек)

Тиси жоқ, ийеги бар,
Тислеген сүйеги бар.

(атауыз)

Бес сызық жети сырға,
Иши толы жырға.

(нота)

Қызыл тоны бар,
Ишинде уны бар.

(жийде)

Тәжим етсе жеңгеси,
Сыңғырлайды теңгеси.

(терек хәм жапырақлары)

Өзи ақ, сақалы көк,
Илгексиз шапаны көп.

(пьяз)

Хәптеде бир келеди,
Хәммеге дем береди.

(дем алыс күни)

Ауқат жесе көзин жумалы,
Ауқаттан соң, бетин жууады.

(пышық)

Жанлы тууар ақ тасты,
Сырты жука қабықлы,
Тасты жарып шығады,
Бир тири жан мамықлы.

(тауық, мәйек, шөже)

Жеймен көптин таяғын,
Болмаса да айыбым,
Болмаса да аяғым,
Қашаман тауып қайымын.

(топ)

Бир кийим бар шешпейди,
Онысыз өмир кешпейди,
Хеш ким оны өмирде,
Тикпейди хәм пишпейди.

Аш болса бүкленер,
Тойса тикленер.

(қанар қалта)

(малдың териси)

Жағадан басын шығарып,
Мойнын созып қарайды,
Писсе көзи ағарып,
Ишиуге, жеуге жарайды.

(жүуери)

Азанда кийип алады,
Күни менен бирге болады,
Кеш болғанда шешилип,
Есик бетте қалады.

(аяқ кийим)

Аяғы шийдей,
Өзи үйдей,
Жеп-жеңил қустай,
Шамалға ушты-ай.

(қаңбақ)

Атақлы алым,
Дүньяға мәлим,
Қәстерлеп бабасын,
Уллы данасын,
Еске алып ели,
Тууылған жери,
Атына қойыпты,
Гөззал каласын.

(Беруний)

Баслары төмен қарайды,
Кекилиц самал тарайды,
Қалтасы көп, тасы көп,
Таслары асқа жарайды.

(тары)

Таң алдында тууады,
Жарық жулдыз,
Басқалардан ирлеу,
Анық жулдыз.

(шолпан)

Түри сулыу қып-қызыл
Көрген көзди сүйдирер,
Дәми ашшы жегенде,
Иш-бауырынды күйдирер.

(қызыл бурыш)

Жолбарыстай түри,
Бирак емес ири,
Үйде жасайды,
Тышқанның „пири“.

(пышық)

Алтын орақ таптым,
Түн төсине қақтым.
Т-ны оған қостым,
Минип алып шаптым.

(ай-тай)

Бели кылдай,
Тартылған сымдай,
Азық тасыйды,
Инине тынбай.

(қумырысқа)

Жылтыраған моншақтан,
Шөплер алқа тағады,
Услайын десең услатпай,
Дәрхал суў боп ағады.

(шық)

Йошлы сес бар өзінде,
Тәсир етер сезимге,
Түсинеди хәмме адам,
Сести шыкқан гезінде.

(музыка)

Күндиз силтер таяқларын,
Уйқыласа қосар аяқларын.

(кирпик)

Үйимнен шығыўға,
„Қорқамап“ дейди,
Үйимди арқама,
„Артаман“ дейди.
Ауыр болса да,
„Тартаман“ дейди.

(тасбақа)

Бетинде саны он еки,
Қайта-қайта санайды,
Керек гезде адамлар,
Жүзине бир қарайды.

(саат)

Резинка қалтаға,
Ыссы суўды куйып,
Кетпесин деп шығып,
Тығынын тығып,
Басасаң ауырған жерге,
Ыссысы жанға жағып,
Түсесең кара терге.

Бири түнди қуады,
Бири түнде туады.
Аспанда мудар турады
Жердиң мәңги шырағы.

(күн хэм ай)

(грелка)

Изи бар ийретилген,
Арқандай сүйретилген.

(жылан)

Аппақ майдың ишинде,
Жиңишке тили жанып тур,
Жанған сайын көзиңен,
Мөлт-мөлт жасы тамып тур.

Кос темирди әкелип,
Қатар қойып төседи,
Дөңгелекли көп үйлер,
Мудар үстинде көшеди.

(темир жол)

Көк теңизде ақ жол,
Өзи биреу тақ жол.

(қус жолы)

Сырты сары, иши қара,
Шыпырлаган сары бала,
Жауыннан соң,
Шығар дара,
Гөне түбір қапталынан,
Инанбасаң, барып кара?

(замаррық)

Хәмме басып беттен,
Үстинен жүріп өткен,
Барлық қала, аұылға,
Усы аркалы жеткен,
Өзи жүрмесе де,
Жүргенге хызмет еткен.

(жол)

Ийнели тонын сүйреген,
Жауыннан оны түйреген.

(кирпитикен)

Екеуі қарсыласып,
Бөлди затты,
Сонынан құшақласып,
Бирге жатты.

(қайшы)

Белин әдеуір ийеди,
Басына ыдыс иледі,
Көтерсең салып бир затты,
Бйығыңа минеди.

(ийне ағаш)

Қармағына иледі,
Көтеріп затты көреді,
Жылжымалы моңшағы,
Салмағын айтып береди.

(тәрези, безбен)

Үстине ириси жыйылады,
Астына майдасы куйылады.

(ун елегіш)

Сабақ пенен питейди,
Ортадағы тесикти,
Ашып-жауып турады,
Өзи турған есикти.

(сәдеп)

Жумысқа кириссем,
Белимди бууып,
Шанды, патаслықты,
Шығаман кууып.

(сипсе)

Толысқанда реңли,
Баска топпы кийемиз,
Ашылғанда ғұшамыз,
Шырайланып күлемиз,
Гүл дәсте болып қызлардың,
Қолларында жүремиз.

(гүл)

Минесең қыя қойып,
Абайла, алдың ойық.

(зәңги)

Басын ийіп,
Колларын созған,
Бойы бийік,
Хәммеден озған.

(антенна)

Пискенинде тасқан,
Ақ көбигин шашқан.

(сүт)

Қандай есап болса да,
Тез есаплап береди,
Есабынның жуумағын,
Дәрриу көзін көреді.

(*калькулятор*)

Қус емес, бірақ,
Қанаты бар өзінде,
Гүрилдеп сес берер,
Ушар гезінде.

(*самолёт*)

КОСЫҚЛАР

ЭЛ-ХОРЕЗМИЙ БАБАМА

Уллы Хорезм елинде,
Дана бабам жаралды,
Ол дөреткен мийнетлер,
Дуньяға кең таралды.

Натурал санлар ханасы,
Математика анасы,
Дөреткен оны Хорезмий,
Даналардың данасы.

Эл-Хорезмий көрсеткен,
Есаплаудың жоларын,

Дунья халқы үйренді,
Көксине қойып қолларын.

Эл-Хорезмий илими,
Жаулап алды бар елді.
Оның уллы атынан
Алгоритм дөрелді.

ЭВМ-нин хәр бир есабы,
Алгоритмнен басланар,
Күн сайын хәр бир есапта,
Бабамызды еске алар.

ӨЗБЕКСТАН

Бердақ бабам сүйіп бастан,
Науайыдан сауат ашқан,
Күн шығыстан нурын
шашқан,
Өзбекстан, Өзбекстан.

Әмир-Темур сақыпқыран,
Ел бирлигин қылды уран,
Гүл жайнады уллы Туран,
Өзбекстан, Өзбекстан.

Ғәрезсизлик алдың кеше,
Өзгеріс көп нешше-нешше.
Дурдана ел қайсы десе?
Өзбекстан, Өзбекстан.

Келди саған бахыт ийіп,
Байрағың тур көкке тийіп,
Биз жасаймыз сени сүйіп,
Өзбекстан, Өзбекстан.

ҒӘРЕЗСИЗЛИК-ДӘУЛЕТИМИЗ

Ғәрезсизлик дәулетимиз,
Келди бизиң әуметимиз,
Еркин заман қушағында,
Өсти қәдди қәуметимиз.

Өзбек, қазақ, қарақалпақ,
Түбимиз бир түриклермиз,
Әмир-Темур басшы болып,
Мәңгиликке бириккенбиз,

Өз алдына отау тигип,
Ғәресизлик күни туұды,
Күйип, жанып ис ислеўге,
Халқым беккем белин буұды.

Барлык дүнья тән алып тур,
БМШ-та байрағын тур,
Бундай елде ис илемек,
Елди сүймек ийманнандур.

СӨЗДИ НЕДЕН БАСЛАДЫҢ?

Үйден шығып мектепке,
Асығыс кәдем тасладың,
Танысынды көргенде,
Сөзди неден басладың?

Кайсы сөзди қолландың,
Рыйзалық сезимде?

Жәрдем берди қурдасың,
Сен қыйналған гезинде,
Куұанып қалдың өзинде,

Ойнап жүрип байқамай,
Қағып кеттиң биреуди,
Усы жерде оқыушым,
Билесең бе не деуди?

(Сәлем, рахмет, кеширерсиз)

ҚОМАҒАЙ

Султамурат қомағай,
Алдында ҳеш зат турмағай,

Бәрин, бәрин жейди ол,
„Ғеш тоймадым“ дейди ол.

ҚУРБАНБАЙ

Ға, Қурбанбай, Қурбанбай,
Асығыс гәплер көширдин,
Асығып жүрип жаза алмай,
Жазғанды талай өширдин.

Я болмаса дәптерден,
Алайын деп пе ен өшинди,
Өйте берип Қурбанбай,
Жеп қойдың ба есинди!

Нәтийжеде дәптердин,
Көпшилик бети тесилди,
Тесилгенше ысқылап,
Көрсетпекшимедиң күшинди.

Шыжбайламай қур боска,
Таза усла дәптерди,
Сулуу етип дурыслап,
Асықпай жаз дәптерди.

„БОЛАДЫ“

—Үйди сыпырып қой,
—Болады.
—Сүтті писирип қой,
—Болады.
—Үкене кара,
—Болады.
—Шашын тара,
—Болады.
—Мен кеттим, Сара,
Болады.

Сара үйде қалады.
Топты қолға алады,
Ұәделерин умытып,
Ойынға күш салады.

Келсе апасы базардан,
Қоймағай үйди сыпырып,
Хәттеки сүтті писирип,
Үкеси отыр жылаған,
Шекесин қойған исирип,

Бизиң Сара усындай,
Сөзиниң салты „болады“.

Апасы оннан иренжип,
Дейди „қашан оғады?“

МАСКА

Кийип едим масканы,
Қорқытайын деп Васьканы,
Васька тарпа бас салды,
Меннен көріп басқаны.

Көргенинде мени,
Хайран қалды Васькам.
Қорқытаман деп оны,
Жыртылып қалды маскам,

Жыртылып қалды маскам,
Тислегенде Васькам,
Қорқып өзимде,
Урдым оны бастан.

Хей, ақылсыз Васькам,
Тислегенде бастан.
Жыртылмас еди-ау тап-таза,
Қолымдағы маскам.

ҚЫЯЛ

Жақынлатып айды,
Телевизор орнатсақ.
Тамашаны, концертти,
Сол аркалы таратсақ.

Адамзаттың хәммеси,
Тигилип оған қараса,
Хәр қыйлы хабар, жаңалық,
Бир орайдан тараса,
Болар еди тамаша!

ҰА ЕШЕК-АҰ, ҰА ЕШЕК!

Жууындырып жиберген,
Аунады торай батпаққа,
Үсти басы тап-таза,
Айналды кир-сатпаққа.

Не болады сен жатсаң,
Тап-таза шөп, сабан, төсек,
Ұа ешек-ау, ұа ешек?!

Кейиди көріп апасы:
— Ұа ешек-ау, ұа ешек,
Болады сени ким десек?

Буны еситип қоңсысы,
Ешек қалды өкпелеп,
— Салыстырып айтыуға
Меннен басқа жоқ па? — деп.

АЙДА

(Қыял)

— Мен қонақ болдым?
Дейсең ғой, қайда?
— Жақында айда.
Қолымдағы зонтигим,
Бурап едим вентигин,
Саған өтирик, маған шын,
Көзди ашып жумғанша,
Отырппан айда.

Компьютер, робот,
Күшли техника,
Болғаннан соң қолда,
Адамлар оған апарып,
Салған хәр-қыйлы жолда,
Космослық поезд, автобус,
Жүрип тур екен сонда,
Көп халық кууанысып,

Жасайлы екен айда,
Олманда хәр қыйлы,
Болады екен той да.

Айдың шырайы,
Нурланып кетипти,
Биздеги өзгерис,
Оғанда жетипти.

Ай бети өзгерип,
Доланып кеткен,
Тау-тасы гүлдерге,
Оранып кеткен.

Адамлардың теле таяғы қолда
Бәрін де көреді екен,
Бириншиси болса да,
Қандай ойда,
Екиншиси оны айтпай-ақ,
Антенна арқалы биледи екен.

Айдағы адамлардың,
Бир қызық етиги бар.
Қәлеген жерге апарар,
Етигиниң тетиги бар.
Олар жылжымалы, жыймалы,
Жасайды екен жайда,
Қыдырады екен,
Барғысы келсе қайда.

Ондағы адамлардың көбиси,
Ишпейді екен тамақты,
Дәридей унтақ жеп жасайды
екен,
Көрмейсең сонлықтан, қазан-
табақты.

Ой менен ислейді екен,
Баслары үлкен екен,

Мысалы, еске салар,
Биздеги сәлле қабақты,

Боламыз деп қыпша бел,
Қызлары белин қысады екен,
Кумырысқа бел қызлары,
Биздеги „Мисс“, „Пери“
Гөззалларға ұқсайды екен.

Әсирлер бойы үнсиз
Жатқан айға тил питипти,
Климаты өзгерип,
Жерине суу барып,
Бәйшешек гүл питипти.

Адамлар ашқан екен,
Айды қайтадан,
Ондағы теңиз океан,
Қала, елат, дәрьялар,
Орын алыпты картадан.

Ай менен жердің арасы,
Биротала тутасыпты,
Айдағы „той-мереке.“

Усылай адам әрманы,
Айда бүгін иске асыпты,
Ендиги гезек Марсқа,
Баратуғын күнлер алыс па?!
Деген ойда,
Адамлар түсіп атыр екен,
Техникалық жарысқа..:

Оянып кетсем түс екен,
Келешек болар ис екен,
Дедім де жорып түсімди,
Бети-қолды, тисимди,
Жууып болып шай ишип,
Дауам етиуге жолландым,
Күнделікли исимди.

КЕПТЕР ҲӘМ ҚОРАЗ

Тымсал

Кептер келди жорғалап,
Шымшық келди секирип,
Жемге тойған көк қораз,
Деди оларға кекирип:

—Бизлер мине баққымыз,
—Үйде еркін жасаймыз,
—Хожейннің бергенін,
—Тойғанымызша асаймыз.

Сонда кептер қоразға:
—Ақылың—деди—дым аз ба?
Қоя ма сениң хожайының,
Тамағыңды тойдырып,
Керек болса бир күни,
Жейди сени сойдырып,
Еркінлигим—байлығым,
Мийнетим мұдам ырысым,

Хожейннің жесин жеп,
Семирип мынау турысын,
Мийнетсиз жасау қурысын,
Айтсақ сөздің дурысын.

Дегенде кептер, көк қораз,
Ойланып қалды ол бираз.
Қууып шықты кептерди,
„Деп сенде кептер ақыл аз.“

Мут тамақ, мынау жайым саз,
Мұнда ерик өзінде,
Жууыр, секир, қанат жаз,
Узын сөздің қысқасы,
Еркінлик керек түбінде,
Қызық па тамақ тегінде,
Деген сөзи кептердин,
Дурыс-ау деймен түбінде.

АЛА ТОПТЫҢ „ҚАЗАСЫ“

Балалардың ойыны,
Қызып атыр майданда,
Ортасында ала топ,
Топты тыныш қойған ба?!

Гезек-гезек тебеди,
Дәрүзаға қууалап,
Ала топ та кашады,
Жүргендей „бас сауғалап“.

Күтпегенде ала топ,
Қырсық минез көрсетти,
Жолға шығып секеңлеп,
Дым қолайсыз ис етті.

Өтип атыр машина,
Жан-жағынан зууылдап,
Балалар тур ала алмай,
Жүректери сууылдап.

Басып өтті „Жигули“,
Жарылды топ „пыс“ етип,
Балалардың үмитин,
Усылайынша пуш етип.

Ойнақлаған от басар,
Жетти топтың „қазасы“
Балалар да тарқасты,
Кетип ойын мазасы.

НЕ КЕРЕК?

Алма алдың апаңнан,
Алмурт алдың атаннан,
Не деу керек оларға?
„Рахмет Сизге“ деу керек.
Сонынан кейин жеу керек.

Қарсы келди танысын,
Бирге оқыған курдасың,
Усы жерде не керек,

Әдеплилік хәм керек,
Күлимсиреп жағымлы,
„Сәлем, достым“ деу керек.

Биреуди қактың абайсыз,
Өзинди сездің колайсыз,
Усы жерде не керек?
Әдеплилік хәм керек,
Жыллы сөйлеп мұлайым,
„Кеширерсиз“ деу керек.

ҚЫСТА БОЛАР ТЕК ҒАНА

Жапалақлап жаўды қар,
Аппак-аппак айнала,
Ақ гүбелек пәлпәллеп,
Толды оған сай-сала,

Қуға нышлы кеуилли,
Далада жүр көп бала,
Араласып қар менен
Ойын қурды топлана.

Бири карда аўнайды,
Бири қарды үйеди,
Қарды жағып бетине,
Екиншиси күледи.

Кешке шекем көп бала,
Ойын қурды көп ғана,
Қар қызығы тамаша,
Қыста болар тек ғана.

ТЫШҚАН

(тымса)

Мийветсиз тамақ ізлеген,
Тышқан тести қалшықты,

Көрмей қалып нышықты,
Қолға түсти, жан шықты.

БИРЛИК БАР ДА, ТИРИЛИК БАР.

(тымса)

Қыздырды отқа, тапланды,
Соннан соң бел сапланды,
Бел хәр қимге тийисип,
„Күшлимен“ деп мақтанды.

Күтлегенде сап сынды,
Белден дәрман қалмады,

Қалып қойды бир жайда,
Белди хеш ким алмады.

Белдин, саптын бирлиги,
Хызметіңе тийкар ғой,
Бирлик бар да, тирилик бар,
Онысыз өмир бийкар ғой.

КАСҚЫР

(тымсал)

Жек көрмес адамлар,
Қасқырды қуры,
Урады, қуады,
Болған соң уры.

Қасқыр ғой дүньяда,
Урының зоры,
Урлығы оның,
Өзинің соры.

ҮКЕМДИ ӨЗИМ БАҒАМАН

Тамақланып болыудан,
Апам кетер жумысқа,
Машинасын гүрлетіп,
Ағам кетер қурылысқа.

Үйде жалғыз қаламан,
Себеби үлкен баламан,
Тамақ беріп, ойнатып,
Үкемди өзім бағаман.

ЖАҚСЫ БАЛА БОЛАМАН

Ерте турып азанда,
Шынығаман жууырып,
Тислерімди тазалап,
Аламан өзім жууынып.

„Кийиндир“ деу басқаға,
Үят ғой, оны билемен.

Кийімди өзім кийемен,
Сәлеплерім өзім илемен,

Бақшаға да пияда,
Өзім жүріп бараман,
Себеби мен ақыллы,
Жақсы бала боламан,

ҮКЕМ МЕНЕН ОЙНАЙМАН

Азанда ерте тураман,
Бети қолды жууаман,
Ата-ананың қолына,
Жылытып суу қуяман.

Көмеклесіп апіма,
Кесе-шайнек жыйнайман,
Жыйнастырып болыудан,
Үкем менен ойнайман.

АТАМ

Быйыл беске толаман.
Атам менен боламан,
Көз әйнегін, таяғын,
Қасына әкеп қояман.

Қолына суу қуяман,
Шайын әкеп беремен,
Себеби мен атамды,
Күгә жақсы көремен.

ӨЗИМИЗ ОҚЫЙМЫЗ

Мектепке бардық,
Әлипбе алдық,
Оқыу жазыуға,
Көп инта салдық.

Хәриптиң хәммесин,
Танып та алдық,

Оқып-жазыуды
Үйренип алдық.

Өзимиз оқыймыз,
Хәрипти қосып,
Кеуилге тоқыймыз,
Айтамыз қосық.

ОЛ ДА СЕНИҢ ҚҰРДАСЫҢ

Көрдің бе анау жуп-жууас,
Уснатдиннің Айдосың,
Жасы үлкенди құрметлеп,
Сыйлайды екен жолдасың.
Ол да сениң құрдасың!

Көрдің бе анау Әметти,
Ғаррыға беріп көмекти,
Көтерисип затларын,
Қолтығынан демепти.
Ол да сениң құрдасың!

Көрдің бе анау Қәллибек,
Кеше үйіне барып-ек,
Төрден бизге жай берди,
Дәстурхан жайып, шай берди,
Ол да сениң құрдасың!

Өзиндей анау Аймурза
Қылығына ел ырза,
Жүрер бәрха азада,
Усти басы тап-таза,
Тәртипли хәм әдепли,
Емес сендей биймаза,
Ол да сениң құрдасың!

Ал сен болсаң тырысып,
Көринген менен урысып,
Бақырысып жүрисиң,
Айтқан тилди алмайсаң,
Жумсағанға бармайсаң,
Адам келсе үйіне,
Мийман сыйлау деген ой,
Кирип шықпас мийіне.
Азғана жәрдем бермедің,
Шақырса да келмедің,
Жасы үлкенди көргенде,
Қайырылып сәлем бермедің.

Хұрметлеуді билмедің,
Сыйламадың достыңды.
Өзиндей оны көрмедің,
Дурыс па сениң усының,
Бұл минезиң қурысын.

Досларыңнан үлгі ал,
Дүзетиуге ғайрат сал,
Ислериннің бұрысын,
Ашыуланба бултыйып.
Айттым сөздин дұрысын,
Жаксы минез, жаксы ис,
Өмир бойы ырысын.

ЕГЕР КҮНДЕЙ ЖАРҚЫРАСАМ

Апам мени „күним“ дейди,
Ағам мени „күним“ дейди,
Екеуінің бул сөзіне,
Мениң атам күлімлейди.

Еркелигим, шатақлығым,
Хеш оларға билиңбейди,
—Егер күндей жарқырасам,
Барлық жерге нәзер салсам.

Күннен де артық күни-түни,
Мәңгі сөнбей жанып тұрсам,
Халқым ушын ұсылайынша,
Не дер едің хызмет қылсам?

—Егер күндей жарқырасаң,
Күни-түни жанып тұрсаң,

Халқың ушын мұдамы,
Күндей болып хызмет етсең,

Шын азамат дейди халқың,
Орынлаған берген аңғын,
Дейди күліп апам, ағам,
Мақұллайды оны атам.

ДОСЛЫҚТЫ СҮЙЕР ҚАРЛЫҒАШ

Келди бәхәр күн жылып,
Бүртикледі бар ағаш.
Қайтып келді көп қуслар,
Қайтып келді қарлығаш.

Қайда татыу шанаарақ,
Соған салар уяны,

Араз үйге жоламас,
Тийеди деп зыяны.

Дослық бар жерде қарлығаш,
Өзін еркін сезеди,
Үйі айналып, пәлпәллеп,
Көкті шарлап гезеди.

АНА

Ана, бала екі сөз,
Бири-бирине уласқан,
Бала ананың жемиси,
Өмирине жарасқан.

Бала ананың тиреги,
Келешегі, үмиті,
Бала ананың мұдамы,
Тынбай соққан жүрегі.

Барлық ана дүньяда,
Сөйлесе де хәр тилде,
Түсинеди бір-бирин,
Бала деген бір тилде.

Ана күші таусылмас,
Тасқан жигер бұлағы,
Себеби ол дүньяға,
Өмир себер мұдамы,

БЕКТЕМИРДИҢ ҚӘТЕСИ

Келди кітап дүканға,
Апасы менен Бектемир,
Хәр түрлі кітап алдырды,
Өзинше „билгиш“ болып жүр.

—Сорады сонда Бектемир.
—Апа, анау не?
—Календарь.
—Неге алады, не истейди?
—Сатып алған адамлар?
—Календарьдың хәр беті,
Бір күн менен барабар.
Календарь пйтсе, жыл пйтер,

Усыны, ұлым ұғып ал.
—Маған да, апа, алып бер,
Деп Бектемир жалынды.
Екі етпей сөзін баланың,
Календарь да алынды.

Апасы айтқан ақылды,
Түсинди Бекең былайынша:
Календарь пйтсе жыл пйтер,
Болады ёлка, тамаша.

Апасынан жасырып,
Календарьды қолға алды.

Түүеспек болып бетлерин,
Биримлеп жырта баслады.

Мине питти календарь,
Соңгы бетте алынды,
Апасына айтпаға,
Бекең урды адымды.

—Апа питти календарь,
Жаңа жыл ертең бола ма?
Куғаншылы балалар,

Ёлкаға енди бара ма?
Күлди сонда апасы,
Бектемирдин исине,
Жаңа жыл эле ертерек,
Буныцды айтпа кисиге.

Деди де сүйип бетинен,
Түсиндирди бирме-бир,
Қателигин ислеген,
Мойынлады Бектемир.

ТОТЫ ҚУС ХӘМ ТАҰЫҚ

Тоты қус доланып, таранып отыр,
Ғоддаслап жан-жаққа қаранып отыр.
Менменсип ҳеш кимди көзге илмейди,
Билмеймен ол кимге жаранып отыр.

Кәрди тоты қус тауықты бир уақ,
Шөжесин шубыртып қыдыртып жүрген.
Менсинбей еринип сөйледи зорға:
—Ҳей, байғус, дүньяға неғып қор болып келдің.

Сенде я түр, я сулыу пәр жоқ.
Сонда да уялмайсаң, өзінде ар жоқ.
Дегенде гөззал қус кекесин менен,
Былай деп тауық берди оған жууап:

—Дурыс тоты қус, сулыусаң, таласым жоқ ҳеш,
Гөззалсаң ҳеш ким тең келмес,
Бирақ жәмийетке керексиз шырайлы көрқин,
Мазмұның болмаса формана сәйкес.

ҚУҰЫРШАҒЫМ. ҚУҰЫРШАҚ

Қууыршағым, қууыршақ,
Кел берейн бауырсақ,
Доктор апа емлейди,
Набада биз ауырсақ.

Қууыршағым, қууыршақ,
Қәне, бирге жууырсақ,
Қол уласып шапқылап,
Жолдың шағын сууырсақ.

Қууыршағым, қууыршақ,
Қәйтер бирге жууырсақ,
Жасырынбақ ойнап биз,
Гезекпе-гезек қурынсақ.

Қууыршағым, қууыршақ,
Минесең бе қулыншақ,
Қулыншаққа минип ал,
Жол танабын қууырсақ.

Кууыршағым, кууыршақ,
Кулыпшақтан қуласақ,
Жубатады әжапам,
Ауырсынып жыласақ.

Кууыршағым, кууыршақ,
Бола көрме урыншақ,
Бола қойсаң урыншақ,
Қоясаң ба жалынсақ.

КИШКЕНЕ МЕНИҢ ÜКЕМ БАР

Сүп-сүйкімлі өзіме,
Кишкене мениң үкем бар,
Күлип қарар көзіме,
Үлкейер деген дәлем бар.

Жүрмесе де еңбеклеп,
Бир орында турмайды,

Мени көрсе умтылып,
Қос қанатын қағады,
Сөйлегени булдырлап,
Қулағыма жағады.

Қолына алса бир затты,
Аузына салып көреді,
Жаксы менен жаманды,
Усы арқалы биледи.

Асылады мойныма,
Басқаларға бармайды,

Үкем мениң усылай,
Үлкейіп өсіп келеді,
Еси кирип кем-кемнен,
Дүньяны таний береди.

ТЫНЫШЛЫҚТЫ ЖАҚЛАСЫН

Дүнья жүзин,
Күннің көзин,
Қара булт баспасын!
Ана, бала, ауыл, қала,
Бир күн опат болмасын!
Усыны мудар,

Хәр бир адам,
Мәңги есинде сақласын!
Сонлықтан да,
Жер жүзінде,
Тынышлықты жақласын!

ҚАЙСЫ ТҮР ҚАЛДЫ БАЛАЛАР?

Аппақ түсли пахта,
Өседі бизің жақта,
Қара иренлі көмир,
Еритеді темир.

Жасыл түсли жапырақ,
Турыпты желге қалтырап,
Көк иренлі аспан,
Бийік жоқ оннан асқан.

Қызыл түсли әнар,
Қарасаң мийрің қанар,

Сары түсли сазан,
Кетпейді ауызыңнан мазаң,
Қайсы түр қалды балалар,
Қайсы бала таба алар?

АҰЫРДЫ ДЕП АЯҒЫМ

Ауырды деп аяғым,
Жумсағанда бармайсаң,
Кешке шекем топ қууып,
Шаршамастан ойнайсаң,

Уйқылап атқан атанды,
Дүсирлегіп ояттың,

Кешке шекем топ қуудың,
Ауырғаны қайда аяқтың.

Деп ағасы бир күни,
Шақырып алып Қууатты,
Күтә қатты уялтты,
Бурыштай етип қызартты.

ТҮСИНЕР-АҰ АЙТСАҢЫЗ.

Уйқыны жақсы көреді,
Азанда ерте турмайды,
Тамақты жақсы көреді,
Бирақ бетін жуумайды.

Кийимді жақсы көреді,
Тазалап оны киймейді,
Көшеге шықса урынып,
Тынышына жүрмейді.

Жатқанды жақсы көреді,
Төсегін сала алмайды,
Жата кетер қыйсайып,
Оны „айып“ көрмейді.

Усындай болған баланы,
Күйдирген ата-ананы:
Қалай ғана жөнлейміз,
Оның менен жүрмейміз.

Ойнамаймыз, күлмейміз,
Деп балалар қашып жүр,
Енді Ғабийт уялып жүр.
Жалғыз қалыу дым қыйын,
Қайғы оны басып жүр.

Қандай ақыл бересіз,
Ғабийтті қалай көресіз,
Түсінер-ау айтсаңыз,
Өкпелей беріп нетесіз.

Ғабийт те өзі ойланар,
Кемшилигин дүзетер,
Жақсы балаға айналар,
Исенемен усыған.

Себеби мен Ғабийттің,
Жақсы исинің досыман.

ЮСИП, КҮШИК ЕКЕУІ

Юсип барса мектепке,
Күшиги изинен қалмайды,
„Үйге қайт, кет“ десе де,
Айтқанын хеш қылмайды,

Юсип кирсе мектепке,
Күшик қалар кире алмай,
Юсип отыр алаңлап,
Әйнектен оны көре алмай.

Сабаққа кесент бергенін,
Күшик хеш сезбейді,
Шақырса да қаншама,
Басқаларға ермейді.

Күшиги күтер Юсипти,
Юсип көрсе күшикти,
Бирге ойнар, басқалар,
„Юсип-күшик“ десипти.

Юсип оны елемес,
Күшик оны елемес,
Дос болған соң әкеуі,
Басқаның сөзі сөз емес.

Жаксы көрген адамын,
Таса етпеген көзінен,
Достын таслап кетпеген,
Ерип жүрип изинен.

Айнымас усы әдептен,
Жолдасындай Юсиптин,
Бирге қайтып мектептен,
Жүргенин көрдім күшиктің.

Күшик те сезеди екен-ау,
Үйретсең жас гезинен,
Жақсы болсаң досың көп,
Бәри адамның өзинен.

ЕЛКА БАЙРАМЫ

Жана жыл келди,
Есикти қағып,
Елкалар безелді.
Ойыншықлар тағылып.

Келиң балалар,
Шадланып ойнайық,
Тақмақлар айтып,
Қосық, ойын ойнайық.

Келди аяз атамыз,
Байрамды көріп,
Жүрипті ол да,
Саўғасын беріп.

Елка байрамы,
Қызықлы өтсин,
Байрамға келгендер,
Йошланып кетсин.

СӘЛЕМ БЕР

Жасы үлкенді көргенде,
Қайырылып сәлем бер,
Саламат бол, көп жаса,
„Рахмет балам, саған“ дер.
„Көргенли жердің баласы,
Әдепли бала екен“ дер,
Сүйсинип қалар үлкенлер.

„Жаман бала көргенсиз.
Басына кеткен жүуенсиз.
„Әдепсиз бала екен“ дер.
Күйинип қалар үлкенлер,

Көрсө де оны көрмесең,
Қайырылып сәлем бермесең,
Жасы үлкен өтті демесең,

Өзин жаман көргизип,
Анаға тилин тийгизип,
Биз де азба жүргенлер,
Сізге айтарым балалар,
Усындай болып жүрмеңдер.

ҚЫЗҒАНШАҚ

Көрмесин деп өзимди,
Үй артына келип турар,

Үкесинен жасырып,
Алма, жүзим жеп турар.

ЕСЕМУРАТТЫҢ ЕРЛИГИ

Тууылған күни ағасы,
Велосипед сыйлады,
Есемурат мақганып,
Яр-досларын жыйнады,

Велосипедке минип-ап,
Қызығына тоймады,
Кешке дейін зыңғытып,
Түн болса да қоймады.

Велосипед бир мәхәл.
Төмен қарай зырлады,
Есемурат зирілдеп,
„Кулайман“ деп шырады.

Асау атқа мингендей
Зыңгып кетти көз илмей,

Қатты услады жибермей,
Сонда да ол рульде.

Қорыкса да ол ең дәслеп,
Кем-кемнен басты жүрегін,
Тезликке өзін ийкемлеп,
Дурыслап алды рулин.

Есемурат сынақтан,
Аман өтті қуламай,
Өзін услай билди ол,
Қорыққанына қарамай,

Көрип турған бул исти,
Яр-дослары күлисти,
Есекен тур мардыйып,
Шиткергендей бир исти.

КОЯН

Орып жүрип боянды,
Көрдим қашқан қоянды,
Сезгир-ау, қоян, сезгир-ау,
Тысырлыдан оянды.

Ха қояным, қояным,
Уйқынды буздым, ояндын,
Келе ғой қайтып, ормайман,
Панаң болса бояның.

ЖЕМЕ ЖАЛҒЫЗ

(ойын)

Қауын-ғарбыз,
Писсе алғыз,
Алда жарғыз,
Жеме жалғыз,
Бизлер бармыз.
Жесең жалғыз,
Сараң деймиз,

Сараң қызға,
Қараң деймиз,
Оның менен,
Бирге ойнамай,
Тараң деймиз.
Сен қал, сен шық.

КИМНИҢ ҚАНДАЙ ОЙЫ БАР?

Күн:

Ата-ана ул, қызын,
„Күним“ дейди сүйдирген,
Қайтер еди мендей боп,
Қуяш болса күйдирген,

Жулдыз:

Ата-ана ул, қызын
Дейди мудам жұлдызым,
Сағынар еди мендей боп,
Көринбесе күн ұзын.

Ай:

Ата-ана ул, қызын
Бәрха маған тенеиди,
Бирақ мендей жылыусыз,
Сууық болсын демейди.

Булт:

Бир орында турғызбай
Самал мени қуады,
Көз жасыма жер жүзи,
Бетин-қолын жуады.

Өсимдиклер кулпырып,
Жауыңға еркин тояды.

Бирақ самал қууғаның,
Қашан ғана қояды?

Өсимлик:

Қысы-жазы кулпырып,
Өсе берсем, солмасам,
Суу хәм жарық ыссыға,
Ұеш бир зәрүр болмасам,

Ғарбыз, қауын помидор,
Алма, жүзим, алмұртты,
Көп-көп етип берер ем,
Рийза етип ел-журтты,

Күшик:

Сыртта жүремең,
Басқаға үремең,
Үй адамларын,
Жақсы көремең.

Бирақ киргизбейди,
Иште жүргизбейди,
Пышық үйде,
Мен дүзде,
Бул калай?
Усыған налыйман,
Үй салып берсе,
Қәнекей, оған да қайылман.

ҚЫСТА

Жүрип тыста,
Қатты сууық қыста,
Телтим сырғанақ,
Жүрдим сырғанап,
Тонды қулағым,
Келди жылағым,
Қарды алып қыстым,

Қулағымды ыстым.
Қулағым қызды,
Сырғанап музды,
Ойнадым тағы,
Елемей сууығын,
Аязын қыстың.

СУҰ КОСЫҒЫ

Сық-сық күлген суу бола-
мыз,

Күн нурынан пуу боламыз,
Жауын, қар боп ораламыз,
Жерде жатып дем аламыз,

Себеби жер Ұатанымыз,
Макул ғой тез қайтқанымыз,
Бизлерде бар үлкен өнер,
Суу барған жер қулпы дөнер.

Сахра шөлди бағ қыламыз,
Ел-халықты шад қыламыз,
Пахтазарды толтырамыз,
„Ақ алтынды“ мол қыламыз.

Салыларың қанып ишер,
Сууда турып толық писер,
Балықтарың сууда жүзер,
Балықшылар „алтын“ сүзер,

ГРЭС -лерди жүргиземіз,
Елге жарық нур береміз,
Сық-сық күлген суу бола-
мыз,

Дәрья, тениз көл боламыз,
Жанға дәрман, елге байлық,
Ең керекли биз боламыз.

ӨСКИМ КЕЛЕР

Туқымларың дослықтың
Екким келер,
Шыбықларың бахыттың,
Тикким келер.
Мийнет сазың қолға алып,
Шертким келер.
Жақсы атақты изиме
Ертким келер.

Алысларға космосқа
Кетким келер,
Соның ушың көп оқып,
Билим алып,
Емин-еркин тезирек,
Өским келер.

КИТАП-БИЛИМ АНАСЫ

Шамшырағы дүньяның,
Адамның ақыл-санасы,
Барлығы да кітапта,
Кітап-билим анасы.

Дүньядағы билимнің
Илимнің ғамқор панасы,
Кітап болды. Кітап — ол,
Даналардың данасы,

Кітап пенен сөйлесер,
Бар адамзат баласы,
Инанбасаң кітапты,
Өзің оқып қарашы?!

Талай-талай қахарман,
Сенің менен сөйлесер,
Жақсы іслерің мақұллап,
Қыялыңда үнлесер.

Сен көрмеген, билмеген,
Талай жерди гезесең,
Бұл арқалы кітаптың,
Дос екенін сезесең.

Илим-билим булағы,
Тек кітапқа сыяды,
Кітап-билим булағы,
Оқысаң билим қуяды.

Китапты дос еткениң,
Мурадына жеткениң,
Оқымасаң китапты,
Дуньядан бос өткениң.

Излемесең китапты,
Өзи излеп келмейди.
Оқымаған балалар,
Китап қәдирин билмейди.

Китап достың бауырың,
Дуньяда ең жақының,

Жеңиллетер оқысан,
Қайғының ең ауырын,

Китап теңиз, океан
Тек ишинде жүзе бил,
Ұнжи-маржан көп онда,
Кереклисин сүзе бил.

Даналардың дақылын,
Сақлар халық нақылын,
Китап оқы еринбе,
Өсер ойың, ақылын.

ХЫЗМЕТ ЕТ

Мектеп-кеме, сен жолаушы,
Жети жаста минесең,
Билим-теңиз. Сол теңизде,
Ер жеткенше жүзесең.

Капитаның-муғаллимий,
Билим шамын жағасаң,
Усы шамның жарығынан,
Көп ғәзийне табасаң.

Оқы, исле деминди ал,
Барлығына қақын бар.
Әлпешлеп сени өсирген,
Әдиўлеген халқың бар.

Ылайықлы азамат бол,
Хәр жақлама өсип ер ержет;
Қурылысшы уллы истиң,
Болып елге хызмет ет.

МАЗМУНЫ

Жумбаклар	3
Эл-Хорезмий бабамыз	16
Өзбекстан	16
Ғәрезсизлик-дәүлетимиз	16
Сөзди неден басладың	17
Комағай	17
Қурбанбай	17
„Болады“	17
Маска	18
Қыял	18
Ҳа, ешек-ау, Ҳа ешек	18
Айда (қыял)	18
Кептер Һәм қораз (тымсал)	20
Ала топтың „қазасы“	20
Не керек?	21
Қыста болар тек ғана	21
Ғышқан (тымсал)	21
Бирлик барда, тирилик бар (тымсал)	21
Қасқыр (тымсал)	22
Үкемди өзим бағаман	22
Жақсы бала боламан	22
Үкем менен ойнайман	22
Атам	22
Өзимиз окыймыз	23
Ол да сениң қурдасың	23
Егер күндей жарқырасам	23
Дослықты сүйер қарлығаш	24
Ана	24
Бектемирдің кәтеси	24
Тоты қус Һәм тауық	25
Қууыршағым, қууыршақ	25
Кишкене мениң үкем бар	26
Тынышлықты жақласын	26
Қайсы түр қалды балалар?	26
Ауырды деп аяғым	27
Түсинер-ау айтсаңыз	27
Юсип, күшик екеуи	27
Елка байрамы	28

Сәлем бер	28
Кызғаншақ	28
Есемураттың ерлиги	29
Коян	29
Жеме жалғыз (ойын)	29
Кимнің қандай ойы бар	30
Қыста	30
Кім күшлі?	31
Бердан неге жылады?	31
Кәтелік	31
Бұл қалай?	31
Кім билсиді?	31
Суу қосығы	32
Өскім келер	32
Қытап-білім анасы	32
Хызмет ет	33

Жумырбай Қайырбаев

ЖУМБАҚ БИЗДЕН, ЖУЎАП СИЗДЕН

(жумбақлар, қосықлар, тымсаллар)

Қарақалпақ тилинде

„Қарақалпақстан“ баспасы

Нөкіс —1997

Редакторы *Г. Муртазаева*
Художниги — *И. Қыдыров*,
Тех. редакторы *З. Досанова*
Корректоры — *А. Аташева*

ИБ № 1967

Теріуге берілген ўақты 20. 03. 97. Басыўға
рухсаг етилген ўақты 6. 06. 97. Қағаз форматы
60x84¹/₁₆ Әдебий гарнитурa. Кегль 10. Көлеми 2,25
б/т 2,09 шәртли б т. 2,28 есап б т. Жәми 2000
нуска. Буйыртпа №173. Баҳасы 29 сум.

„Қарақалпақстан“ баспасы. 742000. Нөкіс қала-
сы, Қарақалпақстан көшеси, 9-жай.

Қарақалпақстан Республикасы Баспа сөз бойынша
Мәмлекетлик комитетинин Нөкіс полиграфкомбина-
ты, 742000. Нөкіс қаласы, Қарақалпақстан
көшеси, 9-жай